

Sint-Ermelindsstraat z. nr. - Sint-Ermelindiskerk met omringend kerkhof

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Hoegaarden, 2de afdeling, sectie A, nrs. 486D, 487B

Beschermd als dorpsgezicht bij K.B. van 15 april 1981: 'dorpskern van Meldert'

Landschapsatlasrelict 'Meldert': ID 135105

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Historiek

De Sint-Ermelindiskerk is gelegen op het kruispunt van de Sint-Ermelindsstraat, de Processieweg en de Sint-Laurentiusstraat. De kerk was oorspronkelijk toegewijd aan Sint-Bartholomeus, de patroon van het Luikse kapittel dat hier het begevingsrecht bezat¹, maar zou door de grote cultus rond Sint-Ermelindis vanaf 1801 aan haar worden toegewijd. Een van de eerste duidelijke iconografische optekeningen van het gebedshuis komt voor op een

¹ Meldert, voormalige heerlijkheid van het hertogdom Brabant, Hoegaarden, 1984, p. 220.

bedevaartvaantje uit 1681² (afb. 1) waar de kerk wordt afgebeeld als een volume van drie traveeën met kerktoeren en noordelijke rondboogvormige toegangsdeur. Deze weergave correspondeert aan de huidige, nog zichtbare bouwsporen: de drie westelijke traveeën in gotische stijl waar ook nu nog altijd aan noordelijke zijde een dichtgemaakte rondboogdeur zichtbaar is. Een eerste cartografische registratie stamt uit de eerste helft van de 18de eeuw (Villaret, 1745-1748) waar de kerk met kerkhof en kerkmuur zichtbaar is. Eenzelfde beeld wordt gegeven door de Ferrariskaart (1771-1778). Opvallend is het getrapte grondplan van de kerk dat beide cartografen weergeven maar dat verdwenen is op de Primitieve Kadasterkaart (1815) als gevolg van de grote werken die door het kapittel van Sint-Bartholomeus (Luik) uitgevoerd werden in het laatste kwart van de 18de eeuw. Omstreeks het begin van de 20ste eeuw zou het kerkhof verplaatst worden naar een nieuw kerkhof op het einde van de Sint-Laurentiusstraat (Topografische kaart, 1908-1927).

Het driebeukige beeldhuis is het resultaat van verscheidene bouwcampagnes. De toren bevat een Romaanse kern uit eind 12de eeuw die in de 16de eeuw, na het instorten van de westkant, in gotische stijl hersteld werd. Andere gotische bouwsporen worden gevormd door de twee westelijke traveeën – met datering in 1372 - de twee westelijke traveeën van de zijbeuken en de bijgebouwen van de toren, waar ook nog de twee enige oorspronkelijke gotische vensters te vinden zijn. Tussen 1779 en 1781 vond een grote bouwcampagne plaats. De kerk werd uitgebreid door twee oostelijke, conform de stijl, gotische traveeën ter vervanging van het Romaans transept. Ook het classicistisch koor, met datering 1780, en de sacristie werden tijdens deze campagne opgetrokken. In 1865 werd de sacristie verlengd in dezelfde stijl als de oude.³ Tijdens de 20ste eeuw werden verschillende onderhoudswerken uitgevoerd aan de toren, de steunberen en de dakbedekking alsook beveiligingswerken tegen diefstal.⁴ Een volledige restauratie van de kerk vond plaats in 2008.

Beschrijving⁵

De **Sint-Ermelindiskerk** is gelegen in de dorpskern van Meldert en wordt samen met de kapel omringd door een –deels vervallen- **kerkmuur** die opgetrokken is uit banden van **Gobertange-** en **baksteen**.

In drie fases tot stand gekomen, **georiënteerde pseudo-basilica**, opgetrokken in voornamelijk **Gobertangesteen**, **baksteen** en **kalkzandsteen**. De plattegrond ontvouwt een **Gotisch driebeukig schip** van vijf traveeën met ingebouwde **westertoren** met **Romaanse kern** en met **hoge ingesnoerde naaldspits**; een **classicistisch koor** van **twee uitspringende traveeën** met **halfronde sluiting**; aansluitend een **classicistisch sacristie** van nogmaals **twee traveeën** geopend in **drie**. De **midden-** en **zijbeuken** alsook de **sacristie** zijn gevat onder een **leien zadeldak**.

De in **kalkzandsteen** opgetrokken en **verankerde toren** op **vierkante plattegrond** wordt gestut door een grote **getrapte steunbeer** aan de westzijde uit 1907 en aan de zuidzijde door een **kleinere**. De toren telt **twee geledingen** waarvan de bovenste voorzien is van **rondboogvormige galmgaten**. De met **leien** bedekte **torenspits** bevat een **torenuurwerk** aan de westzijde en wordt afgewerkt door een **smeedijzeren windvaan** met **haan**. Aan de westzijde van de toren bevindt zich tevens het **overluifend toegangsportaal** onder **Gobertange afdak** met laat **18de eeuwse** houten toegangsdeur gevat in een grijze **spiegelboogvormige kalkstenen omlijsting** op **neuten** met **diamantkopvormige sluitsteen**.

Het **schip** is aan de **westelijke traveeën** opgetrokken uit **Gobertangesteen** en aan de **oostelijke traveeën** uit **baksteen**, op **afgeschuinde Gobertange plint** en gestut door **getrapte steunberen**. De **zijbeuken** worden getypeerd door **doorlopende druiplijsten**, een **geprofileerde kroonlijst**, **hoekkettingen** en **gotische vensters** met **glas-in-lood** gevat in een **plattebandomlijsting** uit **Gobertangesteen**, echter de twee **oorspronkelijke gotische ramen** aan weerszijden van de toren zijn gevat in een **onregelmatige kettingomlijsting**. In de meest rechtse travee aan de noordzijde van het schip zijn sporen aanwezig van een **dichtgemetselde korbboogdeur** bekroond met een **druiplijst** op **gestrekte uiteinden**. Aan de zuidelijke kant van het schip bevinden zich nog **drie graftekens**, overblijfselen van het voormalige kerkhof, van Josephi Martini Tuyls, Joanna Tuyls en een derde onleesbaar grafscript.

Het **bakstenen koor** met **halfronde apsis** en **afgeschuinde Gobertange plint** wordt geritmeerd door **pilasters** in **Gobertangesteen** waar op een van de zuidelijke pilasters het jaartal **1780** staat vermeld, verwijzend naar de

² Kopergravure op papier: Bedevaartvaantje uit 1681. Bron: *Meldert, voormalige heerlijkheid van het hertogdom Brabant*, Hoegaarden, 1984, p. 143.

³ *Meldert, voormalige heerlijkheid van het hertogdom Brabant*, Hoegaarden, 1984, p. 221-149.

⁴ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Hoegaarden, doos 2757: dorpskern Meldert.

⁵ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

grote bouwcampagne van 1779-1781. Het koor wordt geopend door **steigergaten** met **Gobertange omlijsting** en **rondboogvormige vensters** gevat in een **Gobertange plattebandomlijsting**, waarboven een **kalkzandstenen cordonband** werd aangebracht. Tegen de noordelijk muur werd recent een betonnen volume aangebouwd.

In het verlengde van het koor ligt de **sacristie**, deels opgetrokken uit **baksteen** en **Gobertangesteen** met een **afgeschuinde Gobertange plint**, voorzien van **hoekkettingen** en uitlopend op een **muizentandfries**. De zuidelijke gevel is geopend door **gekoppelde rechthoekige vensters** in een **omlijsting** van **Gobertangesteen** onder **dubbele ontlastingsboog** en voorzien van **diefijzers**. Links bevindt zich een **rechthoekige houten deur** met **verankerde Gobertange omlijsting**, voorafgegaan door **drie treden** en bekroond door een **druiplijst** waarboven een **rechthoekig bovenlicht** in een **Gobertangeomlijsting** met **diefijzers**. Tegen de **verankerde oostelijke zijgevel** met **aandak** en **top-en schouderstukken** bevindt zich een **calvarie** in een **rondboognis** onder **puntdak**, voorzien van **hoekkettingen**.

Omringend kerkhof dat afgescheiden is door middel van een **deels bakstenen, deels natuurstenen muur** (noordwest, zuid en west) en door **hagen** van liguster en haagbeuk (oost en noordoost). Het kerkhof is toegankelijk via een **gietijzeren poort met speerpunten** opgehangen tussen twee **poortpijlers in Gobertangesteen**, quasi identiek aan die van de tegenover gelegen pastorie en allicht te dateren omstreeks 1780. Een kleiner **smeedijzeren voetgangerspoortje** bevindt zich aan de zuidzijde van het kerkhof.

Op het geruimde kerkhof, tegen de oostgevel van de zuidelijke zijbeuk, staan drie **hardstenen grafkruisen**, dat van priester **Josephus Martinus Tuyls** (1835-1897), van **Zuster Joanna M. Tuyls** (1840-1896) en dat van **Maria Theresia Tuyls** (1830-1898). De drie kruisen zijn in goede staat maar deels overwoekerd door klimop. Van het hardstenen **grafkruis** van **Catharina Stevens** (1822-1907) bleef slechts een restant bewaard.

Evaluatie

Door de aanwezigheid van doorgangen in de noord- en zuidmuren van het gelijkvloers van de toren behoort de kerk van Meldert tot de groep 12de-eeuwse dorpskerken waarvan de toren wordt ingesloten door de westelijke verlenging van de twee zijbeuken. De kerk vorm een overgangsvorm tussen het 11de-eeuwse westbouwtype,

bestaande uit een vierkante toren en geflankeerd door traptorens, en het meer ontwikkelde Maaslandse kofferwestbouwtype van de tweede helft van de 12de eeuw.⁶

Hoewel geruimd, is het kerkhof door zijn ommuring aan de straatzijde en afscheidende haag aan de veldzijde zeer herkenbaar als historisch kerkhof. De drie grafkruisen die er bewaard bleven, zijn de enige intacte getuigen van graftekens, zoals er tot zeker in de beginjaren 1980 nog meer stonden op het kerkhof, zo getuige historische foto's (zie afbeelding 1 en 4). Ze zijn stille getuigen van het funeraire verleden van Meldert en materiële resten van eeuwenlange begraving rond de Sint-Ermelindiskerk.

Waardering

Bovenlokaal belang

Beheersdoelstellingen

De kerk en de kapel zijn ogenschijnlijk in goede bouwfysische toestand en blijken, buiten reguliere onderhoudswerken, geen grote exterieurrestauratiewerken nodig te hebben.

De Calvarie aan de oostzijde van het koor verdient onderhoudswerken: consolidatie van de cementrustiek, verwijdering van de oude verflagen en opnieuw aanbrengen van een dampdoorlatende (kalk)verf.

De klimop die zich tegen de oostelijke gevel van de zuidelijke zijbeuk naar boven slingert, moet verwijderd worden.

De kerkhofmuur - in bak- en natuursteen - heeft zorg nodig. Vooral de natuurstenen muur aan de noordelijke kerkhofzijde moet dringend van begroeiing vrijgemaakt en gerestaureerd worden.

De hardstenen grafkruisen die op het kerkhof bewaard bleven, moeten van hun begroeiing ontdaan worden en verdienen restauratie.

Onderhoudslogboek⁷

Om het goed beheer en de realisatie van de beheersdoelstellingen op te volgen wordt een **onderhoudslogboek** aangelegd. Dat onderhoudslogboek bevat twee belangrijke componenten: de toestandrapporten en een overzicht van de (onderhouds)werken die aan de beschermde goederen werden uitgevoerd vanaf de goedkeuring van het beheersplan. Het goedgekeurd beheersplan - meer bepaald bovenstaande beschrijving in deze relictische - wordt als eerste toestandrapport beschouwd.

Alle werken aan het onroerend goed worden genoteerd in onderstaand **overzicht van (onderhouds)werken**. De **facturen** en **foto's** van de uitgevoerde werken worden samen met deze fiche en het overzicht van de uitgevoerde werken bewaard.

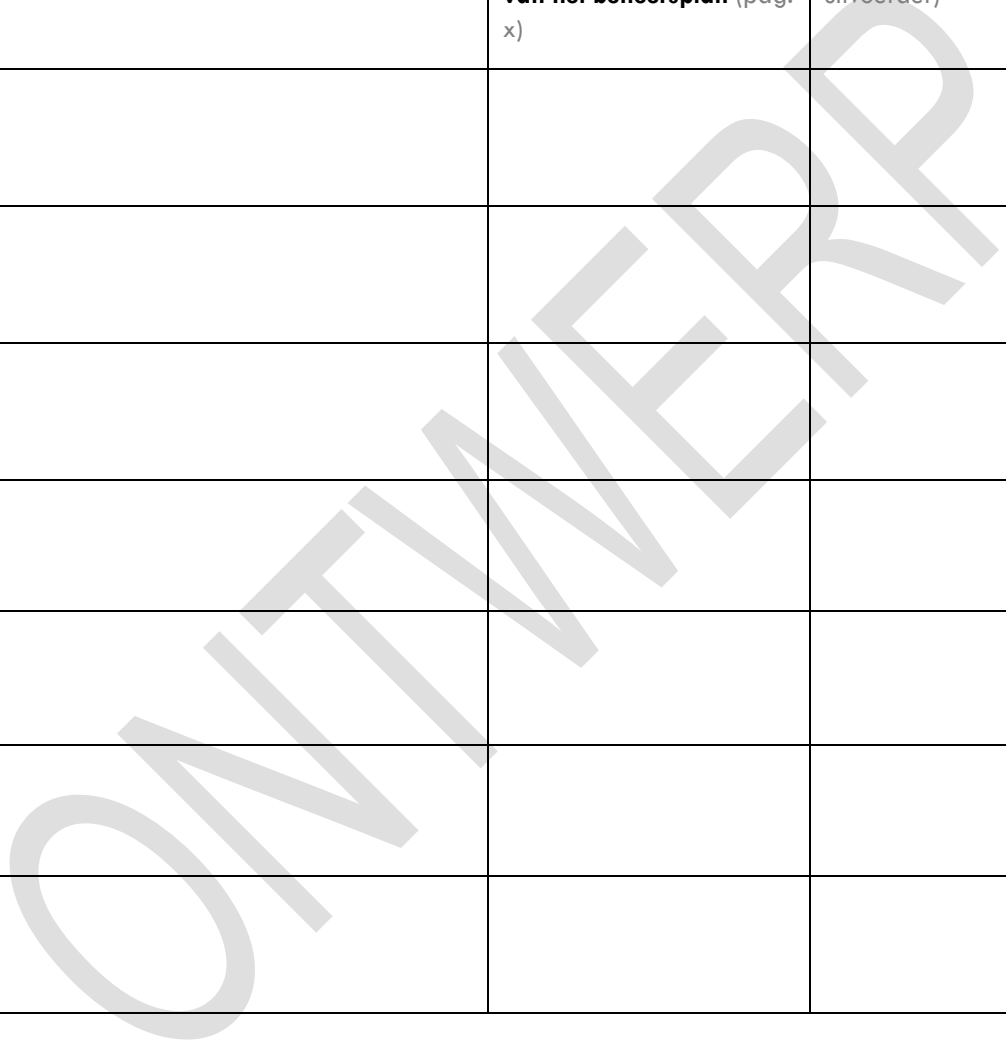
Als over een periode van zes jaar goed beheer kan vastgesteld worden, kan door het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** verleend worden voor onderhoudswerken. Dit onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

⁶ Meldert, voormalige heerlijkheid van het hertogdom Brabant, Hoegaarden, 1984, p. 221-149.

⁷ Zie hoofdstuk 7, 'Opvolging en evaluatie - Het onderhoudslogboek' in het algemeen deel van dit beheersplan en <https://www.onroenderfgoed.be/het-onderhoudslogboek>.

Datum	Omschrijving van de uitgevoerde ingrepen (bv. nazicht van het grindpad)	Verwijzing naar de maatregel uit hoofdstuk 6 van het beheersplan (pag. x)	Uitvoerder (bv. eigen beheer of naam uitvoerder)	Factuur (bedrag in euro's)

Beeldmateriaal

Afbeelding 1: Sint-Ermelindiskerk, 1944 - bron: balat.kikirpa.be.

Afbeelding 2. Zicht op de kerk, 12.10.1981 - Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Hoegaarden, doos: 2757: Dorpskern van Meldert.

Afbeelding 3. Zicht op de nog intacte calvarie. Rechts werd later het betonnen volume aangebouwd - Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Hoegaarden, doos: 2757: Dorpskern van Meldert.

Afbeelding 4. Vooraanzicht van de kerk circa 1950 (?) - Bron: www.delcampe.net

Afbeelding 5: Hardstenen grafkruisen in de zuidoostelijke zone van het kerkhof - Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, Hoegaarden, doos: 2757: Dorpskern van Meldert.

ONTWERP

ONTWERP